

KINESKA UNUTRAŠNJO-POLITIČKA KRETANJA IZMEĐU IX I X KONGRESA KP KINE

Svako nastojanje oko iole objektivnije analize kineskih unutrašnjopolitičkih i širih društvenih kretanja, i njenih koncepcija i istupa na međunarodnom planu — pretpostavlja uvažavanje niza objektivnih i subjektivnih danosti i specifičnosti karakterističnih za tu zemlju, a koje, često, rezultiraju posebnim i van danog konteksta, obično teško razumljivim, svjetskim mjerilima, »nelogičnim« društvenim rješenjima i političkim potezima.

Narodna Republika Kina danas je, po nizu osobina, jedinstvena državna tvorevina u suvremenoj međunarodnoj zajednici. Veličinom teritorija, brojem stanovnika, posjedovanjem vlastitim snagama proizvedenog atomskog oružja i evidentnim idejnim i političkim globalnim pretenzijama u međunarodnim odnosima, NR Kina već pripada redu velikih svjetskih sila, potencijalna je »super-sila u trokutu najvećih i zemlja stanovitog, postepeno rastućeg, političkog prestiža na azijskom području i u krugu zemalja u razvoju.«¹

Po razini svog ekonomskog razvoja — unatoč krupnim i nedovoljno iskorištenim prirodnim resursima i velikom demografskom radnom potencijalu — NR Kina, međutim, spada u red nedovoljno razvijenih zemalja svijeta, što je u očiglednom raskoraku s kineskim težnjama i programima u svjetskoj politici. Doda li se navedenom, još i sada snažan utjecaj vjekovima starih filozofija na suvremenu kinesku ideologiju, način mišljenja i stil života kineskog čovjeka,² tek je naznačen manji dio osnovnih elemenata koji se pojavljuju kao činioci u izrazito kompleksnoj kineskoj društvenoj i političkoj strukturi.

Diskrepancije između današnje ideologije i prošlih ideologija, nedovoljno razvijene privredne osnove i socijalističke društvene nadgradnje, unutarnje i vanjske politike, kineskih središta i provincija, različitih političkih struja i vladajuće političke linije, seljaštva i ostalih socijalnih slojeva i niza drugih, živo su prisutne u tkivu suvremenog kineskog života i njihovo se razrješavanje

¹ O geografskim i demografskim karakteristikama NR Kine vidi knjigu: Petar Vlahović: *Život i običaji naroda Kine*, Beograd, Naučna knjiga, 1973, str. 1-23.

² Posebno se misli na budizam i konfucijanizam, o kojima Dušan Brkić u članku »Kina između juče i sutra« — piše sljedeće: »Budizam je svakako jedna od najpasivnijih religija, koja propoveda odricanje od svega ovozemaljskog života, krajnji asketizam i siromaštvo i stalno pasivno razmišljanje. Konfucijanizam je opet naneo mnogo šteta Kinezima svojim učenjem o pokoravanju i poštivanju predaka, starijih, pametnijih i pre svega vlasti, čime je doprineo održavanju postojećih poredaka i njihovom sporom menjanju«. (Pregled, br. 2/172, str. 255)

provodi, najčešće, tipično kineskim metodama, koje bi teško bile primjenjive na neke druge društvene i državne tvorevine.

Stoga je, da bi se u glavnim crtama odredili protekli unutrašnje-politički događaji i procesi u NR Kini, u rasponu između dvaju posljednjih kongresa KP Kine, potrebno izdvojiti nekoliko osnovnih, iako ne i jedinih grupa faktora, koje su te promjene šire uvjetovale i većim dijelom i odredile. To su, po jednom od mogućih izbora, slijedeći elementi:

- utjecaj postojeće socijalne kineske strukture na unutrašnjo-politička i društvena kretanja;
- djelovanje organiziranih snaga u kineskom društvu i njihov međusobni odnos;
- Maoizam kao vladajuća ideologija i politička koncepcija;
- kontinuirana aktivnost različitih opozicijskih struja postojećoj oficijelnoj političkoj liniji, od stvaranja NR Kine do danas.

Činjenica da je upravo seljaštvo ranije u historiji bilo i da danas tvori prevladavajući sloj kineskog društva, od predominantnog je značenja i direktnog upliva za razumijevanje, kako nekadašnje Mao Ce Tungove koncepcije o toku i vođenju kineske revolucije, tako za stvaranje tzv. kineskog modela socijalizma i provođenje niza opće-društvenih i političkih zahvata i akcija u unutrašnjoj politici.

U vrijeme Velikog kineskog marša, na primjer, kada je radništvo bilo nesrazmjerno malobrojno, upravo je seljačka masa bila udarnom snagom kineske revolucije,³ da bi u kasnijem kineskom razvoju veći dio krupnih i značajnih promjena, bio usko vezan uz potrebe i interese upravo tog društvenog sloja.⁴ Gledano s ekonomskog aspekta, daleko najbrojniji se dio populacije bavi poljoprivredom, dok je i danas u NR Kini relativno mali broj radnika zaposlenih u industriji, tercijalnim djelatnostima i ostalim privrednim granama.⁵

Uz tu osnovnu jezgru seljačkog stanovništva, kineski socijalni sastav čini i tanak sloj inteligencije, već spomenuti mali postotak radnika i relativno utjecajan, mada ne i brojnan, dio različitih ostataka bivših feudalno-kapitalističkih slojeva, iz čijih se redova pretežno reproducira dio intelektualaca i upravljačkog kadra, a što implicira i relevantne posljedice na odnose klasnih i političkih snaga u kineskom društvu. U toku »Velike kulturne revolucije«, 1966—1969 godine, utvrđeno je, među ostalim, da je postotak djece siromašnih seljaka, koja su završila nižu srednju školu krajnje nizak, dok su djeca bivših povlaštenih klasa i intelektualaca redovito završavala i više škole, čime je

³ U svim radovima o kineskoj revoluciji, postotak radništva o kome se piše, ne prelazi 2%, dok je postotak seljaštva iznosio preko 90%, pa se računa da i danas iznosi oko 80% cjelokupne kineske populacije.

⁴ Misli se na nacionalizaciju, agrarnu reformu, o kojoj je zakon donesen u januaru 1951. godine, pa i na »velike skokove« i »narodne komune«, političke koncepcije koje su u svojoj osnovi računale sa seljaštvom. O ulozi seljaštva u kineskom društvu vidi članak Stipe Šuvara: »Seljaštvo u kineskoj revoluciji i sadašnjosti«, Naše teme, br. 8-9/1967, str. 1496-1530.

⁵ U članku »Promene u socijalnoj strukturi kineskog društva«, Jordan Dinić navodi slijedeće podatke: 1949. godine ukupan je broj kineskih radnika i službenika iznosio 8 miliona, 1957. godine 24 miliona, a krajem 1959. godine oko 45,5 miliona. (Naše teme, br. 8-9/1967, str. 1418)

»tradicionalni monopol nad kulturom i upravljanjem« i dalje održan u starim okvirima.⁶

Za analizu kineskih unutarnjih trendova u proteklom periodu od 1949. godine do danas, značajno je konstatirati, da su se pojedini slojevi kineskog društva različito postavljali spram vladajuće politike bilo da su je podržavali, ili bili izvorištem brojnih političkih opozicija, a što je često rezultiralo društvenim napetostima pa i otvorenim konfliktima.

Od organiziranih snaga koje su djelovale i politički djeluju u kineskom društvu i u različitim su se vremenskim etapama pojavljivale u funkciji direktnih nosilaca vlasti, ili kao snažno organizirane društvene grupe jakog političkog utjecaja, potrebno je izdvojiti: Kinesku komunističku partiju, Kinesku armiju i Narodnu miliciju.

Od njenog osnivanja 1921. godine do danas, uz povremene znatne oscilacije u njenoj političkoj i društvenoj ulozi i stvarnom dometu i efikasnosti u raspolaganju političkom moći, kineska je komunistička partija u proteklom kineskom društvenom razvoju, svakako bila ona politička snaga, koja se najčešće javljala kao kreator i realizator osnovnih pravaca cjelokupne unutrašnje i vanjske politike te države. Od rukovođenja Velikom kineskom revolucijom i stvaranja Narodne Republike Kine, preko iniciranja i provođenja niza političkih programa i akcija, poput političkih linija »stotinu cvjetova«, »narodnih komuna«, »kulturne revolucije«, do aktualnih političkih trendova, Komunistička partija Kine i posebno Mao Ce Tung izravno su, u pojedinim razdobljima, utjecali na čitav niz političkih i drugih tendencija i promjena u kineskom društvu.⁷ Mada brojčano srazmjerno malobrojna — računa se da danas okuplja oko 23 milijuna članova — KP Kine je van svake sumnje onaj nezaobilazni politički elemenat bez uvažavanja čijeg se djelovanja čitav niz proteklih događaja u kineskom društvu ne bi mogao pravilno razumjeti.

Kineska armija druga je velika, dobro organizirana vojna i društvena snaga u Narodnoj Republici Kini, a čije je formiranje vezano uz kinesku revoluciju i njeno masovno utemeljenje u seljaštvu. Pojavljujući se, često u velikim društvenim lomovima i zaokretima kao jedina formacija, koja je mogla garantirati red i stabilnost u zemlji, vojska je u kineskom društvu povremeno preuzimala cjelokupne političke, upravne, ekonomske pa i idejne i kulturne društvene zadatke, što je posebno vidljivo u toku kulturne revolucije 1966—1969 i, po njenom okončavanju.⁸ Atomsko naoružanje uz sve suvremenije konvencionalno oružje, iako još ni izdaleka mjerljivo s vojnim arsenalima Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Američkih Država i uz zaista impozantan demografski faktor i dubinu ratišta, postepeno stvaraju od kineske vojske jedan od sve značajnijih faktora njene ukupne moći, što je i od sasvim određenog značenja za mogućnosti realizacije kineskih interesa u globalnim svjetskim relacijama.

Uz te dvije, međusobno često različito postavljene političke organizacije, ponekad i sa suprotnim vizijama o mogućim pravcima budućeg kineskog kre-

⁶ Pogledati članak »Kineska kulturna revolucija«, Enrica Collotti Pischel, Kulturni radnik, br. 3/1969, str. 134.

⁷ O ulozi KP Kine u kineskom razvoju pogledati knjigu Jordana Dinića i Dušana Lazića: Kina. Unutrašnji razvitak i politika u međunarodnim odnosima, Beograd, Institut za međunarodni radnički pokret, 1970, str. 51-167.

⁸ Pogledati članak Radovana Vukadinovića: Mjesto i snaga kineske armije, Međunarodna politika, br. 457/1969, str. 8-10.

tanja, u novije se vrijeme pojavljuje i sve značajnija institucija Narodne milicije — svojevrsni oblik masovne organizacije naoružanog i vojno obučenog naroda. Ocjenjuje se da danas broji više od dvjesto milijuna Kineza, a obrazuje se i djeluje gotovo u svakoj komuni, radnoj organizaciji, ustanovi i sl. zauzimajući značajno mjesto u kineskoj obrambenoj strategiji i posebno u gerilskom načinu života, koji predstavlja svojevrsnu kinesku tradiciju.

Analizom većeg broja proteklih kineskih krupnijih društvenih transformacija, dolazi se do spoznaje da se formiranju organizacije Narodne milicije i sličnih masovnih organizacija zasnovanih na vojnom i poluvojnom ustrojstvu, u kineskom društvu pribjegavalo u trenucima kada se vladajuća garnitura nije mogla u potpunosti osloniti na vojsku i njene kadrove, u situacijama napetosti između partijskih i vojnih elita ili onda kada je moć vojnih struktura prerasla dopuštene granice. Eklatantan je takav primjer stvaranje Crvene garde za vrijeme kulturne revolucije i jačanje redova Narodne milicije u vrijeme održavanja IX kongresa i nakon njega. Pozitivni aspekti spomenute političke taktike ogledaju se u ublažavanju moći jedne organizacije, koja bi mogla steći predominantnu poziciju do neželjenih razmjera, dok su njene negativne posljedice u redovitom izbijanju napetosti i odnosa rivaliteta između ovdje navedenih i ostalih slično organiziranih društvenih snaga u NR Kini.

Slijedeća, u suvremenim kineskim uvjetima politički posebno relevantna, komponentna kineske unutrašnje politike jest njena specifična ideologija marksizma, poznata pod pojmom »maoizam«. Maoizam, kao svojevrsan zbir niza opservacija, ideja, misli, rasprava, teorijskih analiza i utilitarnih političkih programa Mao Ce Tunga o nizu političkih i širih fenomena u Kini i svijetu, u kineskim prilikama predstavlja jak, gotovo materijalni pokretač koji je redovito uspijeva mobilizirati široke kineske mase u rješavanju najraznovrsnijih društvenih problema. Po kineskim tumačenjima, Maova je interpretacija marksizma jedina ispravna u današnjoj marksističkoj i socijalističkoj misli u svijetu, a praktična primjena osnovnih postavki Marksova, Engelsova i Lenjinova učenja u kineskom društvu i razvoju, stvarno uzdiže izvornu marksističku teoriju na višu razinu spoznaje i praktične aplikacije, no igdje drugdje.⁹

Sam »Maoizam«, ako se prihvati taj termin, može se raščlaniti na nekoliko osnovnih pojmova i područja, koja su u njemu središnja i o kojima se u djelima Mao Ce Tunga mogu naći sustavnije razrađeni stavovi.

To se, prije svega, odnosi na fenomen mase, koja u kineskoj ideologiji zauzima posebno istaknuto mjesto i kojoj Mao u svojim radovima i političkoj praksi posvećuje izrazitu pažnju uzdižući je do razine fundamentalne politološke kategorije. Ako se minucioznije pogledaju gotovo svi značajniji politički potezi tog velikog kineskog državnika, vidjet će se da svaki od njih bitno i s različitih pristupa, računa na masu. Masu kineskog seljaštva u revoluciji, masu koja je u kineskim okolnostima vrlo važan ljudski faktor privrednog prosperiteta,¹⁰ masu istomišljenika u partijskoj i klasnoj borbi, koja je po

⁹ O odnosu marksizma i maoizma vidi članak: »Understanding Maoism: A Chinese Philosopher's Critique«, Josepa S. WU, *Studies in Soviet Thought*, vo. 15. No. 2 june 1975, str. 99-117.

¹⁰ U svom članku »Karakteristike ekonomskog razvitka NR Kine« (Međunarodni problemi, br. 3/1969), Blagoje Babić naglašava da u trenutku, kada više nije bilo akumulacije koja je zahvaćala u rezerve privatnog sektora, išlo se na sveobuhvatnu mobilizaciju ljudskog faktora, odnosno korištenja radne snage kao primarnog faktora privrednog razvitka.

Mao Ce Tungu trajno prisutan proces u kineskom društvu, masu seljaka, radnika i omladine kojoj se on obraća u vrijeme kulturne revolucije, kada je gotovo izgubio sve političke pozicije. Ipak, prije svega, to se odnosi na seljačke mase.

Po Mao Ce Tungu, Partija je samo osvještani, avangardni dio mase, dok su mase kineskih seljaka i radnika ona bitna stvaralačka snaga, koja zaista mijenja postojeće društvene odnose i gradi komunističku Kinu.¹¹ Maovi su politički protivnici često gubili bitke upravo na tom polju, jer nisu znali pravilno ocijeniti vrijednost tih silnih energija kineskog stanovništva i usmjeriti ih ka željenim ciljevima. Istom su mjerom redovito potcjenjivali značenje akcijskih parola i masovnih kampanja, koje su u kineskom slučaju jedna od najpouzdanijih i najadekvatnijih metoda javnog djelovanja. Očito je da je tako široka participacija društvenih slojeva u provođenju i afirmaciji većeg broja političkih odluka u dnevni društveni ritam, iako ne i u njihovu stvaranju, ponovo jedna od niza kineskih specifičnosti u suvremenoj međunarodnoj sredini. Bez poznatih Maovih stavova o seljačkim masama kao političkom akteru par excellence, isto je tako, gotovo nemoguće razumjeti bit »kineskog modela socijalizma«. Stoga se, često, u djelima sinologa mogu naći tvrdnje i interpretacije po kojima je Maova ideologija, ideologija masovnog odnosno seljačkog mentaliteta, a takav je i kineski tip socijalizma.

Uz kategoriju mase, kao uvjetno uzeto, materijalnog dijela kineske maoističke ideologije, usko je vezan voluntarizam, koji se podjednako može ocijeniti kao psihološko-idejni društveni movens i političko-propagandna metoda angažiranja kineskog naroda na različitim programima i planovima društvenog razvitka. Umjesto materijalnih stimulacija, kojima se iz razloga nerazvijenosti i siromaštva, nije moglo pristupati, kinesko je stanovništvo u prošlosti često motivirano i nagrađivano moralnim i vrijednosnim satisfakcijama i idealima, voljnim opredjeljivanjima za ponuđene razvojne solucije i vizijama budućeg društva. Kineski je primjer, tako, ponovo potvrdio ranije stečena saznanja o tome, da je voluntaristički način okupljanja i iskorištavanja općih nacionalnih potencijala ka ispunjenju postavljenih socijalnih zadataka, redovito uspješan u nerazvijenim sredinama koje su tek stupile na prag svog nacionalnog potvrđivanja i u razdobljima velikih, historijskih revolucionarnih zanosu pojedinih naroda. U NR Kini je upravo dobrovoljnim radovima izgrađen najveći dio bazičnih industrijskih objekata, irigacijskih sistema, putova i drugog, a većina stanovništva svake godine sudjeluje u žetvenim radovima, katkada i u krupnim akcijama kao što je akcija opismenjavanja kineskog sela, koja još traje i slično.

Gotovo integracijski dio Maovog učenja i suvremene kineske ideologije, koji se neposredno nastavlja na teoriju o masama i na voluntarističku političku metodu, jesu i Maove teze o permanentnoj revoluciji u kineskom društvu, a koje se teorijski oslanjaju na klasična marksistička djela i posebno na Trockijeve koncepcije o permanentnoj revoluciji. Po Mao Ce Tungu eliminacija osnovnih klasnih sukoba u društvu ne podrazumijeva i definitivno uklanjanje proturječnosti između proizvodnih snaga i proizvodnih odnosa, koje i nadalje ostaju. Zbog neprekidno bržeg razvoja proizvodnih snaga i njihovom razvoju nedovoljno prilagođenog razvoja proizvodnih odnosa, dolazi do nave-

¹¹ Enrica Collotti Pischel: »Kineska kulturna revolucija«, Kulturni radnik, br. 3/1969, str. 142.

denog rascjepa među njima, koji se jedino može stalno rješavati nizom revolucija, a koje u tipovima društava kakvo je suvremeno kinesko društvo, nisu antagonističkog profila. Primijene li se Maove ideje o permanentnoj revoluciji u analizi proteklih kineskih događaja, dolazi se do zaključka, da su, po Mao Ce Tungu politički kursevi poput »velikih skokova« ili »kulturene revolucije« samo karike u lancu permanentne kineske revolucije koja neprestano teče, i da će niz takvih i sličnih revolucionarnih zahvata u revolucionarnom nizu, u različitim oblicima, obilježavati i kinesku budućnost.¹²

Uz navedene, ovdje izdvojene i nešto jače naglašene, sastavne elemente Maovog učenja, potrebno je spomenuti i vrlo značajnu Maovu percepciju sadašnjeg i budućeg ekonomskog kineskog razvoja. Činjenica je da se upravo na polju ekonomskih teorijskih radova i politike koju je provodio u sferi kineske privrede, Mao Ce Tung i najžešće razilazio sa svim drugim političkim stavovima, opozicijama i pretendentima na vlast u samim partijskim redovima i van njih. Mao Ce Tung i maoisti su, osim kraćih perioda odstupanja od takvih stavova, izraziti protivnici svih promjena, koje bi išle za ukidanjem jedinstvenog centralnog državnog planiranja privrede; oni su protiv djelovanja zakona vrijednosti u privredi, koji, po njima dovodi do anarhije u proizvodnji, narušavanja ekonomskih proporcija i do stalnih ekonomskih kriza; Mao i njegove pristaše ne priznaju tržišne zakone, princip dobiti u ekonomskoj teoriji i shvaćanja o materijalnim stimulacijama radnika, jer sve to po njima samo stvara i produbljuje klasne razlike i, na kraju dovodi do restauracije kapitalizma.¹³

Kako su Maovi promašaji upravo u ekonomskoj oblasti bili krupni i česti, njegovi su protivnici, obično, gradili svoju političku platformu i program na kritici njegovih ekonomskih koncepcija i zacrtanih pravaca i rezultata kineskog privrednog razvoja.¹⁴

Osim utjecaja različitih kineskih socijalnih slojeva, partijskih i vojnih struktura i maoističke ideologije na kineska društvena kretanja i promjene, od osnivanja socijalističke Kine do danas — nužno je u danom redoslijedu, istaći i političku pojavu trajno prisutnu u protekloj kineskoj unutrašnjo-političkoj dinamici i čije se šarenilo može podvesti pod konstataciju o kontinuiranom postojanju niza opozicijskih tendencija i političkih struja vladajućoj politici — odnosno o postojanju takozvane »druge političke linije« u NR Kini. Bilo da je riječ o desnim ili ultralijevim koncepcijama i političkim orijentacijama, a koje se mogu pratiti od osnivanja Komunističke partije Kine, pa i ranije, osnovna pitanja oko kojih je dolazilo do konfrontacija i danas su sporna i različito se na njih odgovara, a svode se na: budući kineski razvoj i izbor metoda i oblika kojima on treba da se ostvari; na različite ocjene o ulozi i znače-

¹² U članku »Koreni kineskih shvaćanja o revoluciji, ratu i miroljubivoj koegzistenciji«, Dragutin Solajić razrađuje teze o permanentnoj revoluciji:

»Kineski teoretičari, posebno Mao Ce Tung u svojim radovima o protivrečnostima, primenjujući ove zakone dijalektike na društvo, tvrde da čak i kada se klasni sukobi eliminišu, protivrečnosti će i dalje postojati između proizvodnih snaga i proizvodnih odnosa zbog neprekidnog razvoja proizvodnih snaga, što će povratno stvarati protivrečnosti među članovima društva. Ove protivrečnosti će se rešavati kroz niz »revolucija«, tako da će naporedo u svetu postojati revolucije »starog tipa« koje izazivaju klasne protivrečnosti i revolucije »novog tipa«, koje prouzrokuju neantagonističke protivrečnosti socijalističkog društva.

Međunarodni radnički pokret, br. 2/1970, str. 117.

¹³ Jordan Dinić-Dušan Lazić: Kina. Unutrašnji razvitak i politika u međunarodnim odnosima, Beograd, Institut za međunarodni radnički pokret, 1970, str. 20-23.

¹⁴ O razvoju kineske ekonomike u pojedinim etapama vidi članak Dragutina Solajića: »Osnovne dileme društvenog i ekonomskog razvoja Kine«, Socijalizam, br. 10/1969, str. 1274-1300.

nju pojedinih društvenih slojeva u tom razvoju, kod čega je posebno različit tretman seljaštva; na suprotno tumačenje pozicija Komunističke partije i vojske u socijalnom prosperitetu, i na neslaganja oko vanjskopolitičkih orijentacija, pri čemu su izrazite nepodudarnosti oko potrebe uže suradnje sa Sovjetskim Savezom i Sjedinjenim Državama, te oko ocjene značenja povezivanja sa nesvrstanim državama i krugom zemalja u razvoju.¹⁵

II

Teorijski najcjelovitija po stvarnom dometu utjecaja koju je uoči »kulturne revolucije« imala, a čiji je utjecaj i danas snažan u kineskoj zajednici, i po broju okupljenih pristaša i vremenskom rasponu trajanja, svakako je naj-snažnija Liu Šao Čijeva politička struja, koja se može smatrati i stalnom, »oficijelnom« opozicijom vladajućoj političkoj liniji Mao Ce Tunga. Sve ostale lijeve i desne frakcije u biti su samo različite vokacije ove osnovne »druge linije«. Od Mao Ce Tungove političke doktrine, ta se opoziciona orijentacija razlikuje po sasvim oprečnim tezama o ekonomici i privrednom razvoju kineskog društva, suprotnom tretmanu masa i partijske uloge u društvenom i političkom životu i po prosovjetskom stavu u međunarodnoj politici.

Od samoga početka, kao politički funkcioner tipično sindikalnog utemeljenja i profila, Liu Šao Či nije bio čovjek Maove linije. Čvrsto uvjeren jedino u ispravnost proleterskog, gradskog modela revolucije, on je bio protiv Mao Ce Tungove politike seljačkog revolucionarnog pokreta iz 1946. godine. Trajno sklon kompromisu s buržoazijom i Kuomintangom, Liu Šao Či je pokazivao znatno veći afinitet prema institucijama i autoritetima, no kontaktima s masama i samoj revoluciji.¹⁶

Okružen velikim brojem pristaša u redovima sindikalne i partijske organizacije i zahvaljujući taktici povremene vrlo uske suradnje s Mao Ce Tungom, Liu Šao Či je vremenom uspio izgraditi vrlo jak politički upliv i ličnu vlast u tim strukturama i domoći se ključnih funkcija u partijskom i državnom rukovodstvu. Smatra se da je u vremenu pobjede nad Čang Kaj Sekom uspostavio vlastitu kontrolu Partije, a i da se Staljin oslanjao upravo na njegovu podršku u nastojanjima i planovima oko obaranja Maoa. Kada se Mao Ce Tung napokon odlučio na konačan obračun s Liu Šao Čijem, bila je to jasna indikacija da je došlo do nepopravljivog rascjepa u partijskim forumima, i da je protiv tako jake političke ličnosti i u međuvremenu narasle njemu odane partijske birokracije, nužno pokrenuti sve raspoložive snage. U tom je trenutku Liu Šao Či bio po hijerarhiji drugi čovjek u Narodnoj Republici Kini i objedinjavao je funkcije predsjednika NR Kine, predsjednika vrhovne državne konferencije i Savjeta nacionalne odbrane. Maov autoritet i ugled u Partiji i državnom aparatu nikada do tada nije bio slabiji. Njegova politika »triju crvenih zastava« u kineskoj socijalističkoj izgradnji s političkim akcijama »velikih skokova naprijed« u industriji i »narodnih komuna« u poljoprivredi, oštro je kritikovana, kao nerealni politički program već na VIII

¹⁵ O opozicionim strujama u NR Kini piše Jordan Dinić u članku »Pojava opozicionih grupa u KP Kine i njihova društvena pozadina«, Međunarodni radnički pokret, br. 3/1968, str. 29-47.

¹⁶ Enrica Collotti Pischel: »Kineska kulturna revolucija«, Kulturni radnik, br. 3/1969, str. 139.

plenumu Centralnog komiteta Komunističke partije Kine 1959. godine, nakon čega je Mao Ce Tung postepeno izgubio gotovo sve dotadašnje političke pozicije.¹⁷ I Mao je tada inicirao veliku političku kampanju »kulturne revolucije«, koja je od ideološkog obračuna s takozvanim buržoaskim skretanjima u kineskom društvu posebice u oblasti kulture, prerasla u oružane i političke obračune dviju najjačih političkih koncepcija.

Već početkom »kulturne revolucije«, u Stalnom komitetu Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Kine, došlo je do otvorenog napada na Liu Šao Čija i njegove istomišljenike. Kritici su, tom prilikom posebno podvrgnuti Liovi ekonomistički stavovi privrednog razvoja kineske države i odnos prema »sovjetskom revizionizmu«. Ekonomska koncepcija Liu Šao Čija prema kineskim izvorima u osnovi doista potcrtava temeljne postavke kapitalističke ekonomike ističući materijalne interese i profit kao rukovodeći princip čitavog sistema, istovremeno zahtijevajući slobodno djelovanje zakona vrijednosti i konkurencije u privredi i napadajući socijalističku kolektivizaciju poljoprivrede.¹⁸ No u usporedbi s Mao Ce Tungovim voluntarizmom i vrlo rizičnim ekonomskim promjenama, mogla je djelovati realno i racionalno. Njena je prednost, u njenoj oprobanoj i dobrom poznavanju iskustva i posljedica djelovanja zakona kapitalističkog načina proizvodnje, dok je Mao Ce Tung nastojao pronaći nova ekonomska i posebno politička rješenja, adekvatna imperativima bržeg socijalističkog razvoja kineskog društva o čemu se znalo vrlo malo. Utakmicu s visoko razvijenim zapadnim kapitalističkim svijetom i znatno privredno nadmoćnijim socijalističkim susjedom, po Maou Kina je mogla dobiti jedino silnim angažiranjem ljudskih rezervi i napora i skokovitim privrednim trendovima, pri čemu bi se trebali, naprosto, »preskočiti« pojedini razvojni stupnjevi. Činjenica je, međutim, da su se takva nastojanja pokazala nerealnima, i da su njegove koncepcije često, ipak, bile nedorađene, ekonomski nelogične i nesigurne, što je sve rezultiralo teškim stanjem kineske privrede i otvorilo prostor djelovanju niza ultralijeve i desne političke grupacije.

Uzroci »velike kulturne revolucije«, nisu bili, stoga, samo u potrebi pokretanja još jedne masovne idejne kampanje u sferi nadgradnje, već i u nužnosti reafirmacije Mao Ce Tungove političke moći, koja je nizom promašenih političkih i ekonomskih poteza ozbiljno ugrožena; nastojanje da se eliminiira »druga linija« i pročiste redovi partijske i državne birokracije, sindikalnih i drugih organizacija, kako bi se razbila uporišta Liu Šao Čijeve i ostalih političkih frakcija. Ti zaista krupni zadaci nadopunjeni su ciljem višeg ranga — planom o budućoj kompletnoj reorganizaciji partijskih struktura.¹⁹

Kako je Partija bila podijeljena, Mao se u tom velikom političkom okršaju nije mogao osloniti na njene kadrove, već se vezao uz vojsku, koja mu je, pod vodstvom Lin Pijaoa pružila podršku. Među analitičarima kineskih prilika prisutna je i teza, po kojoj je Mao Ce Tung već početkom 60-tih godina

¹⁷ Odluka o novoj političkoj liniji »tri crvene zastave« s politikama »velikih skokova naprijed« u industriji i osnivanjem »narodnih komuna« u poljoprivredi donesena je na Drugom zasjedanju Osmog kongresa KP Kine u svibnju 1958. godine.

¹⁸ U referatu Lin Pijaoa na IX nacionalnom kongresu KP Kine o Liu Šao Čiju je između ostalog rečeno: »Istraga je pokazala da je još u periodu prvog revolucionarnog građanskog rata Liu Šao Či izdao Partiju, kapitulirao pred neprijateljem i postao prikriveni izdajnik i ološ, da je to bio zločinački sluga imperijalista, savremenih revizionista i reacionara Koumintanga i da je on arhipredstavnik lica na vlasti koja idu kapitalističkim putem«.

Spoljnopolitička dokumentacija, br. 2/1969, str. 137.

¹⁹ O kineskoj kulturnoj revoluciji pogledaj knjigu: »China in der Kulturrevolution, Wien, Fritz Molden Verlag, 1967.

skovao plan o vojsci kao svojoj poluzi protiv partijske birokracije, koja se sve više udaljavala od njegovih koncepcija. Sam Lin Pijao, od 1959. godine na funkciji ministra odbrane, od toga je vremena radio na politizaciji vojske i militarizaciji politike, istovremeno učvršćujući vlastiti položaj i prestiž u vojsci, ali i unutar kineskog političkog vrha.²⁰

»Kulturna« je »revolucija« počela Odlukom o velikoj proleterskoj revoluciji, donesenoj na X plenarnom zasjedanju Osmog saziva Centralnog komiteta KP Kine sredinom 1966. godine, a završila sazivanjem i održavanjem IX nacionalnog kongresa KP Kine 1969. godine, kada su ujedno i sumirani njeni rezultati. Za vrijeme njena trogodišnjeg trajanja ostvaren je veći dio ciljeva radi kojih je i pokrenuta, ali se pojavio i niz popratnih pojava koje se u početku nisu, bar ne u vidu u kome su se pojavile, mogle očekivati. U toku »kulturne revolucije« uspješno su uklonjeni svi dotadašnji oblici vlasti i na njihovu mjestu stvoreni »revolucionarni komiteti« od snaga koje su sudjelovale na Maovoj strani — pripadnika vojske, omladinske »crvene garde« i provjerenih partijskih članova; diskreditirana je i obezglavljena »druga linija« i dobivena bitka Maovih pristalica; Mao Ce Tung je ponovo učvrstio vlast; birokratski su slojevi, serijom čistki, desetkovani i lišeni političke moći. Na IX kongresu sve je to i konstatirano.

U isto vrijeme »kulturna revolucija« je izbacila, neočekivano bar u tim razmjerima, u prvi plan političkog utjecaja vojsku i njene kadrove. U vremenu održavanja IX kineskog partijskog kongresa, jedino je vojska bila konsolidirana i u stanju da se pojavi kao integrirajuća spona u ekonomskom i društvenom kineskom kaosu nakon proteklih događaja. Vojni su kadrovi još u toku »kulturne revolucije« postepeno preuzeli upravljanje tvornicama, školama, poljoprivrednim zadrugama i svim ostalim institucijama i vojni je faktor na svim područjima prevladao politički. Došlo je do velike smjene moći na unutarnjoj kineskoj političkoj sceni. Do 1966. godine kraj vojske, industrijskih menadžera, znanstvenika i partijskih intelektualaca koji su tvorili jednu moćnu grupu za pritisak — dominirao je, ipak, partijski aparat čitavim političkim i društvenim životom u NR Kini. Deveti je kongres, naprotiv, sankcionirao stanje u kojemu je vojska preuzela gotovo cjelokupnu vlast u kineskom društvu.²¹

Na unutrašnjem planu, u vrijeme održavanja IX kongresa i nakon njega, i kraj vojne uprave i rukovođenja, zemlja je bila dezorijentirana, Partija podijeljena proteklom događajima, privreda poremećena, a kinesko stanovništvo neorganizirano i raspušteno. Od IX se kongresa očekivalo da donese važne političke odluke i konkretne planove za rješavanje nagomilanih društvenih, napose privrednih problema, a od vojnih kadrova da stabiliziraju društvene odnose i osiguraju miran i siguran život kineskom stanovništvu. No umjesto toga, sedamdesete godine donose novu konfrontaciju i novi obrat unutrašnjo-političkih kineskih konstelacija. Kulturna je revolucija očigledno bila pravi politički potres, gotovo »... ravan unutrašnjoj krizi političkog sistema i njegovih institucija, odnosno svih struktura toga sistema«.²² Ni kon-

²⁰ Hans-Jürgen Eitner: »Wen Mao abtritt...«, Die Politische Meinung, IV 129/1969, str. 81.

²¹ Vidi članak »Who after Mao?«, Marka Gayna, Foreign Affairs, vol. 51. No. 2. 1973, str. 302.

²² Vladan Jelić: »Deveti kongres KP Kine«, Međunarodni radnički pokret, br. 2/1969, str. 72.

gresni dokumenti, a ni vojni kadrovi, od kojih je uglavnom bio sastavljen Centralni komitet, nisu bili u stanju donijeti nacрте za soluciju navedenih problema. S druge strane, raniju partijsku birokraciju, zamijenila je jednako opasna vojna birokracija. Kineski se »hod po mukama« i dalje nastavljao.²³

Slijedeće godine, između dva kongresa, unatoč prividnoj konsolidaciji, koja je vidljiva jedino u usporedbi s izrazito rovitim periodom kulturne revolucije — donose Narodnoj Republici Kine samo dalje produbljivanje krize i otvaranje novih, neriješenih pitanja. Jedno od njih je i problem novonastalih odnosa između vojnih i partijskih kadrova. Mao Ce Tungova bliska suradnja s vojskom u kulturnoj revoluciji urodila je deformacijom, čiji je eklatantan vid prisutan u novodonesenom Statutu Komunističke partije Kine u kojem se i formalno Lin Pijao proglasio nasljednikom Mao Ce Tunga.²⁴

Lin Pijao, čovjek koji je već od 1930-te godine bio najbliži Maovoj liniji i čitavo ga vrijeme podupirao u njegovoj politici, u vrijeme održavanja Devetog kongresa, bio je politički i vojno jači od samog Mao Ce Tunga i, pod pritiskom vojnih slojeva i vlastitih ambicija, počinje raditi na organizaciji državnog udara i Maovom uklanjanju. Konflikt Mao—Lin počeo je već u toku kulturne revolucije, pa je Mao već tada nastojao rehabilitirati stare partijske kadrove, njemu oduvijek odane, i ojačati partijske redove, kao protutežu vojsci, čiji je put prema vlasti bio više no evidentan. Po Ču En Laju, i samo proglašenje Lina Mao Ce Tungovim nasljednikom na kongresu, bilo je izvršeno pod pritiskom zahtjeva vojske.²⁵ Lušanski sukob Mao Ce Tung—Lin Pijao iz sredine 1970-te godine u velikoj mjeri nosi i obilježja sukoba ličnosti, u kojemu je ponovo jednom Maov kult doveden u pitanje. On se produžava u poznatu »Septembarsku krizu« iz 1971. godine, koja je početno prikazivana kao sukob između Ču En Laja i Lin Pijaosa. Na II plenarnoj sjednici Centralnog komiteta Lin Pijao je doista spremao Ču En Lajevu likvidaciju, no upravo on je otkrio zavjeru protiv Maoa i »Nacrt projekta 571«, po kojem je Mao Ce Tung u planiranom udaru trebao biti ubijen. Uskoro nakon toga dolazi i do konačnog raspleta konfrontacije Mao—Lin obaranjem Lin Pijaovog aviona nad Mongolijom prilikom pokušaja njegova bijega iz Kine.

Navedeno razračunavanje u najvišim vrhovima vlasti samo proširuje opću društvenu krizu u Narodnoj Republici Kine. Početak 1972. godine za kinesko društvo znači sada i podvojenost vojnih redova, konfuzno stanje u privredi i Partiji i nastavak produbljivanja jaza između kineskog središta i provincija, poznatog još od samog stvaranja kineske države. U to vrijeme NR Kina gotovo i nema vrhovne uprave, jer su sa najvećeg dijela odgovornih funkcija ljudi uklonjeni i u kratkom vremenskom razdoblju, praktično, jedino Ču En Laj upravlja državom.

Podrobnija analiza kineskih prilika pokazuje, međutim, da iako su uklonjeni osnovni akteri »druge linije«, ona i nadalje ostaje. U određenom smislu, ako se usporede Lin Pijaove koncepcije o ekonomskim prioritetima, odnosu prema Sovjetskom Savezu i stavu prema organizaciji Narodne milicije s ranijim Liu Šao Čijevim koncepcijama, stvarno je, uz neznatna odstupanja i

²³ Vidi članak Mihaila Saranovića: »Kina: Obračun s dve birokratije«, Međunarodna politika, br. 538/1972, str. 18-21.

²⁴ Materijali IX kongresa KP Kine, Spoljnopolitička dokumentacija, br. 2./1969.

²⁵ O tome piše i Mark Gayn u članku: »Who after Mao?« Foreign Affairs, vl. 51. No. 2. 1973, str. 305.

razlike oko tretmana masa u kineskom društvu — riječ o nastavljanju iste opozicione linije.

Navedeno jasno pokazuje da je bilo nužno što brže pronaći izlaze iz postojećeg stanja i rješenja navedenih problema, odnosno afirmirati one društvene snage koje će to biti u mogućnosti. Ovaj put, to je ponovo bila partijska organizacija, stari partijski kadrovi okušani u revoluciji i mlade partijske strukture izrasle u proteklim vrenjima, pomoću kojih je trebalo izvršiti rekonstrukciju partijske organizacije i obnoviti članstvo. Tako podmlađena Partija trebala je ponijeti zadatke cjelokupnog društvenog ozdravljenja. Igra u krugu opet je nastavljena.

U kolovozu 1973. godine sazvan je Deseti kongres KP Kine, pred čije je delegate postavljen impozantan broj složenih i nimalo lakih obveza: od nužnosti konsolidacije Partije, do rješavanja krucijalnih pitanja izrazito loše privredne situacije, zabrinjavajućeg stanja u oblasti standarda, kulture, odgoja i obrazovanja, na području zdravstva i drugog.

Generalna razlika između kineske društveno-političke situacije između dvaju kongresa, stvarno je bila samo smjena partijskih i vojnih elita na vlasti, dok su bazični problemi kineskog razvoja ostali isti i jednakom težinom prisutni u oba slučaja.

Deseti kongres je održan u vrlo nestabilnoj općoj političkoj atmosferi. Pojačane separatističke i autonomističke tendencije u pojedinim provincijama sve su više uzimale maha kako je političko stanje u zemlji postajalo konfuznije, a šarolikost političkih orijentacija pa često i donošenje različitih političkih odluka od strane pojedinih političara, uticali su vrlo krhku, labilnu i sasvim privremenu stabilnost postignutu nakon IX kongresa. Problemi ekonomike izbijaju u prvi plan, centralno je rukovodstvo, nakon Lin Pijaove afere prepolovljeno od pet članova Stalnog komiteta Politburoa ostali su samo Mao Ce Tung i Ču En Laj a niz elementarnih pitanja o partijskim organima, ulozi partijskih sekretara, pa i o osnovnim partijskim načelima, političkoj liniji i programu nije bio jasan.²⁶ Posljedice destrukcije svih političkih organizacija i konstitutivnih državnih organa u toku »kulturne revolucije, osjećale su se u toj mjeri, da se gotovo može zaključiti, kako NR Kina četiri godine nije imala pravo službeno vodstvo države. Sazivanje kongresa bilo je krajnje potrebno, da bi se bar ta i slična fundamentalna pitanja riješila s najviše partijske razine.

Deveti je kongres donio samo niz kompromisnih i pragmatičnih rješenja kratkog dometa i djelovanja, bez konstruktivnijih i serioznijih planova — Deseti je morao ispraviti sve dotadašnje greške i ozbiljno sanirati postojeće društvene i političke prilike.

Mao Ce Tung je ponovo pribjegao jednoj od niza velikih kampanja, sada usmjerenoj prema reorganizaciji Partije. Oživljavanjem principa »demokratskog centralizma« u partijskoj organizaciji, Mao je nastojao ne samo učvrstiti odnose u Partiji, već i postaviti na nove osnove relaciju vojska — Partija, odnosno cjelokupno vođenje društva — partijski kadrovi. Partija je po njemu trebala ponovo postati osnovna rukovodeća snaga društvenog i političkog razvitka.

»Demokratski centralizam je trebao, isto tako, razriješiti probleme partijske nediscipline svojim jasnim postavkama o subordinaciji gradskih i

²⁶ Vidi članak: »The Xth Congress of the Communist Party of China and the Foreign Policy of the Leadership«, Marge Lindow, German Foreign Policy, br. 13/1974, str. 199-201.

provincijskih partijskih vojnih i državnih organa jedinstvenom, centralnom vodstvu Partije.²⁷ Partija nije paralelna politička snaga i ne smije biti potčinjena drugima, naglašeno je na Desetom kongresu. U Ču En Lajevom Izveštaju Desetom nacionalnom kongresu KP Kine se eksplicite navodi: »Moramo dalje učvrstiti centralno rukovodstvo Partije«. Od sedam sektora — industrija, poljoprivreda, trgovina, kultura i obrazovanje, armija, vlada i Partija — upravo Partija ima opšte rukovodstvo.²⁸ Stoga je i bio dalji zadatak partijskih komiteta jačanje centraliziranog rukovodstva Partije u ideološkom i organizacijskom smislu u svim društvenim sferama i na svim razinama.

Činilo se da je doista došlo do određenog smirivanja nakon održavanja Desetog kongresa, pa je poslije jedanaest godina, ponovo sazvan i Svekiški nacionalni kongres, na kojem je donesen novi kineski Ustav, koji je ustavnom materijom potvrdio zaključke i osnovnu liniju Desetog kongresa.²⁹

Tokom 1974. godine rehabilitiran je i veći broj partijskih kadrova, intelektualaca i privrednih stručnjaka, koji su kritizirani za vrijeme kulturne revolucije, ne bi li sada doprinijeli novom privrednom poletu koji se predviđao. No, to je uvjetovalo i nove sukobe s mlađim članovima, koji su u međuvremenu zauzeli političke i druge položaje i kojima »stari metodi« partijskog djelovanja nisu odgovarali. Činjenica je, da i danas u partijskim redovima postoji osjetna nesigurnost u pogledu predviđanja budućih događaja u kojima nitko nije sasvim siguran neće li biti zahvaćen jednom od slijedećih krupnijih »čistki«.

Deseti kongres je donio određenu novinu na planu ekonomskog razvoja, koja je trebala biti dugoročnijeg karaktera, iako ni taj skup nije predložio posve konkretne programe kineske ekonomske stabilizacije i općeg prosperiteta. Konačno je međutim, shvaćeno, da se velikim skokovima i »preskakanjima« neće mnogo postići, konstatirano je još postojeće veliko siromaštvo i ekonomska nerazvijenost i došlo se do spoznaje da će NR Kini doista biti potrebno nekoliko generacija da dostigne stupanj razvoja ostalih visokorazvijenih zemalja u svijetu. A takva je konstatacija dalje urodila saznanjima o potrebi marljivosti i štednje sa strane kineskih građana u proizvodnji i van nje, i o imperativu potpunog oslanjanje na vlastite snage radi uklanjanja sadašnjih problema. Deseti kongres, je nadalje, istakao načelo »prihvatanja poljoprivrede kao osnove, a industrije kao vodećeg faktora«, što je indiciralo da je na snazi Maova linija, i da bi on, možda mogao pomiriti toliko sporne i različite pristupe o prioritetima industrije ili poljoprivrede u kineskoj ekonomiji.

U skladu s tim osnovnim načelom, novi petogodišnji plan kineskog razvoja od 1975. godine, u središte pažnje stavlja upravo unapređivanje i modernizaciju kineske poljoprivrede, što je ekonomski opravdan potez, koji računa s objektivnom situacijom po kojoj je poljoprivreda i danas najjača kineska privredna grana s oko 80% zaposlenog stanovništva. Dugoročnije i šire

²⁷ Vidi Izveštaj Desetom nacionalnom kongresu Komunističke partije Kine, Spoljnopolitička dokumentacija, br. 3/1973, str. 217.

²⁸ Izveštaj Desetom nacionalnom kongresu Komunističke partije Kine, Spoljnopolitička dokumentacija, br. 3/1973, str. 214.

²⁹ Tekst novog Ustava NR Kine usvojen je 17. I. 1975. na zasjedanju Svekiškog nacionalnog kongresa i u članu 16 se kaže:

»Nacionalni narodni kongres je najviši organ vlasti pod rukovodstvom Komunističke partije Kine«, Međunarodna politika, br. 598/1975, str. 17.

gledano, uz veće napore i materijalna ulaganja u poljoprivredu, NR Kina bi upravo poljoprivrednim proizvodima mogla steći konkurentske prednosti na svjetskom tržištu.

No, čitav niz pitanja postao je otvoren i nakon Desetog kongresa, a u najnovije se vrijeme može pratiti i njihova eskalacija. Posebno je to vidljivo iz takozvane »druge kulturne revolucije« u Kini, nove ideološke kampanje, koja je počela neposredno nakon Desetog kongresa i u novije vrijeme dobija sve oštrije akcente. Detaljnim proučavanjem i kritikom djela i filozofije Confucija, kineskog filozofa (555-497 godine p. n. ere), čiji je utjecaj bio stoljećima snažno prisutan u kineskom društvu, ujedno se stvara i metodologija kritike Lin Pijaoa i svih ostalih opozicionih struja, koja se dovode u vezu s konfucijanizmom, kao reakcionarnom i socijalističkom društvu suprotnom ideologijom.³⁰

Ta vrlo široka ideološka kampanja pokazuje, s druge strane, da se kontinuitet opozicije i dalje održava, bilo da se ona odražava u ranijem Čan Tu Hsijevom »desničarskom oportunističkom«, Van Mingovom »ljevičarskom oportunističkom« ili pak u Liu Sao Čijevom i Lin Pijaovom »revizionizmu«. Najnoviji, nedovoljno poznati, nemiri u kineskim provincijama, pa i nova razmimoilaženja u kineskom političkom vrhu, pokazuju da »druga linija« nije ugušena i da i dalje politički djeluje.³¹

III

Do sada prezentirani kontekst kineskih unutrašnjopolitičkih konstelacija u razdoblju između dvaju kongresa, implicite sadrži i pitanje o kineskim perspektivama i mogućnostima predviđanjima događaja u doglednoj kineskoj budućnosti.

Kada se analiziraju kineska kretanja, redovito je teško odgovoriti i na pitanja što se dogodilo u prošlosti, pa su proricanja budućeg razvoja još složenija. Teorijski moguć je čitav niz pretpostavki, od kojih se sa stanovitom argumentiranošću i iz poznavanja dosadašnjeg razvoja, mogu izdvojiti neke od njih.

Moguć je dalji kineski razvoj po zacrtanim ideološkim i političkim premisama Mao Ce Tunga, koji bi kao i do sada, mogao rezultirati stanovitim blažim i jačim oscilacijama, revolucionarnim i novim zaokretima, ali i politički neuspjelim potezima. Razmišljajući o kineskom rukovodstvu nakon njega, a koje bi nastavilo njegove političke koncepcije, Mao Ce Tung je ocijenio potrebnim da ono bude kolektivnog profila i da treba »objedinjavati stanovništvo iz svih dijelova zemlje i ne dopustiti razjedinjenje«.

Ako bi pobijedila »druga linija«, vjerojatan je društveno-politički zaokret ka naglašeno kapitalističkim rješenjima i zahvatima u privredi i politici, što bi se neminovno odrazilo i na ostala područja društvenog života i što bi sobom nosilo sve implikacije, koje takva politička orijentacija podrazumijeva.

³⁰ Vidi članke: Soong Ching Ling: »Confucianism and Modern China«, *China Reconstructs*, br. 4/1975, str. 2-5;

Chung Cheh: »The Struggle Between the Confucian and Legalist Schools During the Spring and Autumn Period«, *China Reconstructs*, br. 3/1975, str. 14-17.

³¹ To se vidi i po stavljanju u drugi plan Ču En Laja prije njegove smrti jedine političke figure u NR Kini koja je od njenog stvaranja do najnovijeg perioda, kontinuirano prisutna u najvišem kineskom političkom vrhu, i u najnovije vrijeme i Thing Sijao Pinga.

U slučaju potpune podjele političkih koncepcija, interesa i ciljeva između dviju i više političkih struja, moguć je i slabiji ili jači sukob među njima u rasponu od blagog konflikta do građanskog rata, a što bi u najdrastičnijem krajnjem ishodu moglo imati za posljedice i podjelu kineskog teritorija na nekoliko većih i novih cjelina različitog društveno-političkog profila.

Izvjesno je, međutim, da kineska budućnost, prije svega ovisi o stupnju njene sadašnje i buduće društvene i političke kohezije i od onih snaga koje će u danom prelomnom trenutku moći stati na čelo kineske države i osigurati njen integritet i nacionalnu sigurnost. Iz dosadašnjeg iskustva moguće je očekivati da to budu, prije svega, već postojeće organizirane strukture kao što su vojska i partijska organizacija, ali je, pod izuzetnim društvenim okolnostima, moguća i pojava nekih drugih.

Pod pretpostavkom da se u međunarodnim relacijama NR Kina ubuduće, čvršće veže za jednu od supersila, i da se jače orijentira na suradnju s nesvrstanim državama i zemljama u razvoju, ili s Japanom i krugom razvijenih zapadnoevropskih država, izvjesno je da bi svaka od tih solucija na vanjsko-političkom planu imala i svoje više i manje izražene reperkusije u unutarnjoj politici.³²

No ako se objektivno sagledaju kineski rezultati u proteklom kineskom razvoju, o kojima je u ovom radu bilo srazmjerno malo rečeno, a oni nisu za potcjenjivanje, i iza kojih ipak stoji golema većina kineske populacije, realno je očekivati da će, uz manje potrese, Narodna Republika Kina nastaviti u pravcu daljeg socijalističkog razvoja.

³² O vanjskoj kineskoj politici nakon Desetog kongresa vidi članak: O. Borisov, B. Koloskov: »Vnešnaa politika Pekina posle X svezda KPK«, *Meždunarodn žiznj*, br. 6/1974, str. 31-47.